

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.41>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Глян Т.Д.,

*курсант Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
e-mail: tatyana.glyan@gmail.com*

Плахотний А.П.,

*старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-2700-0214
e-mail: Artemplax@gmail.com*

Глян Т.Д., Плахотний А.П. Нормативно-правові засади запобігання корупційним проявам у діяльності Національної поліції України.

Проаналізовано правові механізми та інструменти протидії корупції в системі правоохоронних органів України, зокрема в Національній поліції. Визначено, що корупція залишається серйозною проблемою для демократичного розвитку України та підриває довіру суспільства до державних інституцій. Особливо це стосується правоохоронних органів, від діяльності яких залежить публічний правопорядок і безпека. Автор наголошує, що важливими є нормативно-правові акти, що регулюють роботу поліції та впроваджують антикорупційні заходи.

Окреслено ключові проблеми в антикорупційній діяльності, включаючи недостатність внутрішнього контролю, недосконалість законодавчої бази та необхідність її гармонізації з європейськими стандартами. Особливу увагу приділено ролі таких документів, як Закон України «Про запобігання корупції» та етичні правила поведінки поліцейських, які закладають правові підвалини боротьби з корупцією. Впровадження системи електронного декларування майна і доходів, контроль за конфліктом інтересів, а також етична поведінка працівників поліції є важливими інструментами для запобігання зловживанням.

Акцентовано увагу на ролі громадських організацій та засобів масової інформації у формуванні суспільного контролю за діяльністю правоохоронних органів. Громадський нагляд і відкритість поліції є критично важливими для підвищення довіри населення та зменшення корупційних ризиків.

Визначено, що основою для формування антикорупційної політики в Національній поліції є міжнародні стандарти, а також закони України, що визначають принципи запобігання корупції. Зокрема, важливою є роль спеціальних антикорупційних органів, які контролюють виконання норм законодавства, а також проводять розслідування випадків корупції. Така співпраця між державними установами дозволяє створити більш ефективну і скоординовану систему протидії корупційним діям.

Зроблено висновки про те, що для ефективної боротьби з корупцією необхідно не лише вдосконалити законодавчу базу, але й забезпечити її належну імплементацію, зокрема через навчання та підвищення правової культури працівників поліції. Тільки через комплексний підхід можна досягти суттєвого зниження рівня корупції в правоохоронній системі та підвищити її ефективність.

Ключові слова: корупція, Національна поліція, нормативно-правові засади, антикорупційна політика, громадський контроль, прозорість.

Glyan T.D., Plakhotnyi A.P. Regulatory and legal framework for the prevention of corruption in the activities of the National Police of Ukraine.

The article analyses the legal mechanisms and tools for combating corruption in the system of law enforcement agencies of Ukraine in the National Police. It is determined that corruption remains a serious problem for the democratic development of Ukraine and undermines public confidence in state institutions. This is especially true of law enforcement agencies, on whose activities public order and security depend. The author emphasises the importance of legal acts regulating the work of the police and implementing anti-corruption measures.

The author outlines the key problems in anti-corruption activities, including insufficient internal control, imperfect legislative framework and the need to harmonise it with European standards. Particular attention is paid to the role of such documents as the Law of Ukraine 'On Prevention of Corruption' and the ethical rules of conduct for police officers, which lay the legal basis for the fight against corruption. The introduction of an electronic asset and income declaration system, control over conflicts of interest, and ethical behaviour of police officers are important tools for preventing abuse.

Attention is focused on the role of civil society organizations and the media in shaping public control over the activities of law enforcement agencies. Public oversight and openness of the police are critical for increasing public trust and reducing corruption risks.

It was determined that the basis for the formation of anti-corruption policy in the National Police is international standards, as well as laws of Ukraine, which determine the principles of corruption prevention. In particular, the role of special anti-corruption bodies that monitor the implementation of legislation and investigate corruption cases is important. Such cooperation between state institutions allows us to create a more effective and coordinated system of combating corruption.

The author concludes that to effectively combat corruption, it is necessary not only to improve the legislative framework, but also to ensure its proper implementation, through training and raising the legal culture of police officers. Only through a comprehensive approach can we achieve a significant reduction in the level of corruption in the law enforcement system and increase its efficiency.

Key words: corruption, National Police, legal framework, anti-corruption policy, public control, transparency.

Постановка проблеми. В умовах сучасного суспільства корупція залишається однією з найбільших загроз для демократичного розвитку України, що значно ускладнює ефективність діяльності державних інститутів, зокрема Національної поліції. Запобігання корупційним проявам у діяльності правоохоронних органів є надзвичайно актуальним завданням, оскільки довіра населення до поліції безпосередньо залежить від її здатності діяти прозоро і підзвітно. У цьому контексті важливими є нормативно-правові засади, які забезпечують реалізацію антикорупційних стратегій на рівні правоохоронних органів.

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Національної поліції, покликані створити умови для виявлення, запобігання та протидії корупційним правопорушенням. Це передбачає не лише запровадження чітких процедур і механізмів контролю, але й активну участь громадськості у формуванні політики щодо боротьби з корупцією. Успішна реалізація цих засад дозволяє забезпечити належний рівень професіоналізму серед поліцейських, а також підвищити ефективність їхньої роботи.

Законодавство України в цій сфері пройшло значні зміни за останні роки, зокрема через інтеграцію міжнародних стандартів у вітчизняну правову систему. Основними напрямками цієї роботи є вдосконалення системи електронного декларування, створення механізмів внутрішнього контролю, а також забезпечення відповідальності посадових осіб за корупційні правопорушення. Однак, незважаючи на значні зусилля, проблема корупції в правоохоронних органах залишається актуальною, що вимагає постійного моніторингу і вдосконалення існуючих нормативних актів.

Отже, дослідження нормативно-правових засад запобігання корупційним проявам у діяльності Національної поліції України є важливим кроком у напрямку покращення ефективності роботи цього інституту. Визначення основних проблем і викликів, які постають перед поліцією, а також розробка рекомендацій щодо їх подолання допоможе не лише знизити рівень корупції, але й підвищити довіру суспільства до правоохоронних органів, що є критично важливим для стабільності та розвитку демократичних інститутів в Україні.

Стан опрацювання цієї проблематики. Дослідження правової природи запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції буде неповним без ґрунтовного аналізу результатів пра-

ці вчених, які вивчали ці питання. Серед них варто відзначити таких науковців, як В.Б. Авер'янов, С.М. Алфьоров, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, М.Ю. Бездольний, Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, В.В. Галунько, О.В. Джафарова, І.А. Дьомін, В.А. Завгородній, Д.І. Йосифович, М.І. Мельник, О.І. Миколенко, Т.П. Мінка, О.М. Музичук, Є.В. Невмержицький, В.І. Олефір, О.М. Охотнікова, О.Я. Прохоренко, С.С. Рогульський, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов, С.С. Серьогін, В.П. Тимошук, М.М. Тищенко, О.В. Ткаченко, Р.М. Тучак, Ю.С. Шемшученко, І.І. Яцків, А.О. Яфонкін та багато інших. Їхні напрацювання слугують важливим внеском у формування наукової бази для розуміння та подолання корупційних проявів у правоохоронній системі.

Метою статті є аналіз нормативно-правових засад запобігання корупційним проявам у діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Стабільне та ефективне функціонування органів Національної поліції України є фундаментом для захисту конституційного ладу країни та підтримки правопорядку. Поліція виконує важливу роль у забезпеченні законності та дотриманні прав і свобод громадян, що робить її роботу надзвичайно важливою для національної безпеки та стабільності. Ефективність діяльності Національної поліції тісно пов'язана з можливістю держави реалізовувати свої національні інтереси, а також забезпечувати стабільний розвиток суспільства. Це включає підтримку внутрішньої дисципліни, яка прямо впливає на публічну безпеку, одночасно з дотриманням прав людини, що є одним з основних завдань будь-якого демократичного уряду.

Проте, навіть з постійними зусиллями в антикорупційній реформі, залишаються відкритими питання вдосконалення системи запобігання корупції всередині самої Національної поліції. Для цього необхідно не лише удосконалювати внутрішні механізми контролю, але й приводити адміністративне законодавство України у відповідність до європейських стандартів. Збереження балансу між ефективністю поліції як органу, що відповідає за підтримання правопорядку, і дотриманням європейських норм, зокрема в контексті прав людини, є критично важливим для розвитку інституту Національної поліції.

Сутність та зміст категорії «запобігання корупції в органах Національної поліції» можна розкрити через аналіз загальніших понять, таких як «корупція», «запобігання корупції», «профілактика корупції» та «протидія корупції». Корупція, як зазначає С.М. Алфьоров, є комплексним явищем, яке проникає в різні сфери суспільного життя та охоплює різні правопорушення. Її небезпека полягає в тому, що певні форми корупційної поведінки можуть поступово інтегруватися в суспільну свідомість як нормальні явища, що знижує чутливість до правопорушень та ускладнює боротьбу з ними. Така характеристика корупції вказує на її системний характер і необхідність розробки багатогранних підходів до її запобігання [1, с. 152].

Визначення, запропоноване С.С. Рогульським, підкреслює персональний вимір корупції, акцентуючи увагу на незаконному використанні особами, уповноваженими на виконання державних функцій, свого статусу для отримання матеріальних чи нематеріальних вигод. Корупційні дії можуть включати як отримання неправомірних благ, так і надання їх, що створює складні мережі взаємної вигоди, засновані на підкупі та зловживанні владою. Це визначення акцентує увагу на взаємодії між державними службовцями та представниками приватного сектора, що ускладнює боротьбу з корупцією через її проникнення у правові й економічні стосунки [2, с. 15].

Отже, запобігання корупції в органах Національної поліції полягає не лише у виявленні та покаранні конкретних правопорушень, але й у глибокій реформі системи, яка б дозволила викоринити корупційні практики на всіх рівнях. Це вимагає як правових заходів, так і виховання громадської свідомості, аби руйнувати сприйняття корупції як норми та зміцнювати довіру до державних інституцій.

Запобігання корупції є важливим компонентом загальнодержавної антикорупційної політики, яка втілює національну ідею подолання цього руйнівного явища. Основною метою такої політики є недопущення проявів корупції та її розповсюдження, а також вжиття ефективних заходів для її відвернення. У рамках цієї політики розробляється стратегія розвитку публічно-правових відносин, спрямована на усунення чи нейтралізацію тих осіб, які мають змогу використовувати своє становище в державних чи місцевих органах для корупційної діяльності. Ця стратегія базується на використанні комплексу заходів, що мають на меті зменшення корупції та обмеження впливу корупціонерів на державні процеси [3, с. 125].

Одним з ключових завдань запобігання корупції є зменшення фінансових втрат державного бюджету та бізнесу, які виникають внаслідок корупційної діяльності. Такі втрати часто є значни-

ми і становлять загрозу економічному розвитку країни. Запобігання корупції також спрямоване на покращення позицій України в міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції. Поліпшення цих показників не лише підвищує міжнародний імідж держави, але й сприяє залученню іноземних інвестицій, що є важливим фактором для економічного зростання [4, с. 12].

Саме тому, корупція залишається одним із найгостріших викликів, що стоїть перед Україною на шляху до побудови ефективної системи державного управління та правопорядку. Діяльність Національної поліції України, яка виконує важливу роль у забезпеченні правопорядку та захисту громадянських прав, безпосередньо залежить від рівня довіри суспільства. Відповідно, боротьба з корупційними проявами в цій структурі є ключовим напрямом у реформуванні правоохоронної системи України. Запобігання корупції в поліції регулюється численними нормативно-правовими актами, що мають на меті зменшити можливості для зловживань і забезпечити прозорість та підзвітність діяльності поліції [5, с. 139].

Основним документом, що закладає правові засади боротьби з корупцією в Україні, є Закон України «Про запобігання корупції». Цей закон визначає загальні принципи, правила та механізми протидії корупції, у тому числі й у правоохоронних органах. Закон закріплює положення про добросовісність працівників державних установ та механізми їхньої перевірки на предмет конфлікту інтересів. Важливо, що цей закон передбачає обов'язок Національної поліції впроваджувати конкретні механізми запобігання корупційним діям, що включають прозорість у кадрових питаннях, фінансову прозорість та контроль за доходами і витратами працівників поліції [6].

Одним із важливих елементів боротьби з корупцією в поліції є впровадження системи декларування майна та доходів. Законодавство зобов'язує всіх поліцейських подавати щорічні електронні декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру. Така прозорість сприяє мінімізації корупційних ризиків, адже будь-які невідповідності між задекларованим майном та фактичними доходами працівника можуть бути приводом для відповідного розслідування. Водночас, цей механізм вимагає постійного вдосконалення, щоб уникнути можливості обходу норм, зокрема шляхом приховування майна [7, с. 138].

Не менш важливим інструментом запобігання корупції є механізм запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Закон «Про запобігання корупції» визначає конфлікт інтересів як ситуацію, коли приватні інтереси поліцейського можуть впливати на виконання ним службових обов'язків. Наявність конфлікту інтересів може призводити до прийняття рішень в інтересах окремих осіб чи груп на шкоду суспільству. Поліцейські зобов'язані негайно повідомляти про наявність конфлікту інтересів та вживати заходів для його врегулювання. У разі невиконання цих зобов'язань, на працівників можуть бути накладені дисциплінарні санкції або навіть застосовані кримінальні покарання.

Ще одним нормативним актом, який регулює боротьбу з корупцією в Національній поліції, є Правила етичної поведінки поліцейських, які затверджені Наказом МВС № 1179 від 09.11.2016 року. Цей документ встановлює високі стандарти етичної поведінки, яких мають дотримуватися всі працівники поліції, зокрема чесність, неупередженість, об'єктивність і повага до прав людини. Кодекс чітко визначає недопустимість прийняття подарунків, фінансових чи інших вигод, що можуть бути розцінені як хабар. Крім того, він закріплює механізми внутрішнього контролю за дотриманням етичних стандартів, що включає регулярні оцінки та атестації поліцейських [8].

Важливу роль у боротьбі з корупцією в поліції відіграє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі-НАЗК). Це центральний орган виконавчої влади, що здійснює координацію політики у сфері запобігання корупції. НАЗК здійснює перевірку декларацій поліцейських, проводить моніторинг їхнього способу життя та ініціює розслідування щодо можливих корупційних правопорушень. Важливо зазначити, що НАЗК не тільки виконує наглядові функції, але й займається розробкою антикорупційних програм та навчанням працівників поліції, що сприяє підвищенню рівня їхньої правосвідомості [9, с. 184].

Також суттєву роль у боротьбі з корупцією відіграє Вищий антикорупційний суд України, що був створений для розгляду справ щодо високопосадових корупціонерів. Поліцейські, як частина державного апарату, також можуть бути притягнуті до відповідальності через цей суд, якщо буде виявлено їхні корупційні дії. Створення цього суду є важливим кроком до забезпечення невідворотності покарання за корупційні злочини, оскільки він спеціалізується на боротьбі з високорівневою корупцією, яка часто залишається безкарною в інших судових інстанціях.

Однією з важливих новел в антикорупційній політиці щодо Національної поліції стало впровадження інституту захисту викривачів корупції. Законодавство гарантує захист осіб, які пові-

домляють про корупційні правопорушення в правоохоронних органах. Викривачі мають право на анонімність, а також на отримання винагороди у разі, якщо їхнє повідомлення призвело до розкриття серйозного корупційного правопорушення. Такий інструмент допомагає викоринити «культуру мовчання» в органах поліції та стимулює співробітників до активної боротьби з корупцією всередині системи [10, с. 219].

На додаток до державних інститутів контролю, важливу роль у запобіганні корупційним проявам відіграють громадські організації та ЗМІ. Законодавство України закріплює право громадян на інформацію щодо діяльності державних органів, включаючи поліцію. Відповідно, журналістські розслідування та громадські ініціативи часто стають каталізаторами для розслідування корупційних випадків у поліції. Публічний контроль, підзвітність та відкритість дій поліції є важливими елементами у запобіганні корупційним проявам.

Незважаючи на те, що нормативно-правова база для запобігання корупції в Національній поліції є достатньо розвинутою, проблеми з її імплементацією залишаються. Недосконалість контролюючих органів, інституційна слабкість та недовіра суспільства до правоохоронної системи є факторами, що ускладнюють боротьбу з корупцією. Тому подальше вдосконалення нормативно-правових засад і підвищення рівня їхньої імплементації є необхідними для досягнення відчутних результатів у боротьбі з корупцією.

Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють питання запобігання корупції, дає можливість визначити низку заходів, що спрямовані на мінімізацію цього негативного явища. У першу чергу, цей комплекс заходів ґрунтується на створенні правових механізмів, які унеможливають корупційну поведінку через встановлення обмежень, забезпечення прозорості та підзвітності, а також впровадження спеціальних інструментів контролю. Запобігання корупції не зводиться до однієї ініціативи або програми, а охоплює різноманітні сфери діяльності державних і приватних структур, надаючи їм чіткі рамки, у межах яких має відбуватися виконання функцій та обов'язків [11, с. 116].

Важливо зазначити, що запобігання корупції є не лише формальною вимогою, а реальним механізмом покращення ефективності поліції. Відкритість діяльності поліції для громадськості та наявність чітко визначених цілей і завдань у сфері боротьби з корупцією формують довіру до органів правопорядку. Створення стимулів до правомірної поведінки та впровадження заходів щодо обмеження зловживань сприяють побудові нової системи, де корупційні ризики є мінімальними, а права громадян максимально захищені.

Запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції спрямоване на створення умов, за яких службовці матимуть можливість чесно та законно виконувати свої обов'язки, а будь-які зловживання владою будуть максимально ускладнені або взагалі неможливі. Важливу роль відіграє створення прозорої системи прийняття на службу до поліції, яка забезпечить рівні можливості для всіх кандидатів і дозволить відбирати найбільш кваліфікованих та добросесних службовців. Ця політика є важливою частиною загальної національної стратегії боротьби з корупцією, оскільки діяльність поліції безпосередньо впливає на суспільний правопорядок та довіру до державних інституцій.

Одним із ключових аспектів запобігання корупції є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, що дозволяє використовувати найкращі світові практики в боротьбі з корупційними проявами. Це також включає проведення широкого комплексу інформаційних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадськості щодо заходів боротьби з корупцією. Така діяльність не лише сприяє прозорості роботи поліції, але й формує довіру населення до правоохоронних органів, підкреслюючи їхню готовність працювати відповідно до принципів законності та прав людини [12, с. 341].

Серед основних напрямків, де корупційні ризики є найбільшими, важливим є питання підбору та підготовки кадрів. Впровадження чітких та прозорих процедур у цій сфері значно зменшує можливості для зловживань. Також особливу увагу необхідно приділяти контролю за наданням адміністративних послуг та здійсненням юрисдикційних і наглядових функцій. Ці сфери часто стають полем для корупційних дій, і тому їхній контроль і прозорість є пріоритетом у боротьбі з корупцією в Національній поліції.

Висновки. Дослідження показало, що законодавче забезпечення, яке регулює антикорупційну діяльність, повинно мати чіткі, зрозумілі й дієві механізми, що гарантують прозорість і підзвітність у роботі поліції.

На сьогодні, основою для формування антикорупційної політики в Національній поліції є міжнародні стандарти, а також закони України, що визначають принципи запобігання корупції. Зокрема, важливою є роль спеціальних антикорупційних органів, які контролюють виконання норм законодавства, а також проводять розслідування випадків корупції. Така співпраця між державними установами дозволяє створити більш ефективну і скоординовану систему протидії корупційним діям.

Водночас, незважаючи на існуючі нормативно-правові акти, практика їх застосування часто викриває недоліки, такі як недостатня мотивація до дотримання антикорупційних норм та відсутність належного контролю за їх реалізацією. Для подолання цих викликів необхідно не лише вдосконалювати законодавство, але й забезпечити належну освіту й тренінги для поліцейських, що сприятиме формуванню антикорупційної свідомості серед правоохоронців.

Значну роль у запобіганні корупційним проявам у діяльності Національної поліції також відіграє громадський контроль. Сприяння активній участі суспільства у процесах моніторингу дій поліції, а також забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність правоохоронних органів можуть стати дієвими інструментами у боротьбі з корупцією. Лише шляхом комплексного підходу, що поєднує законодавчі, організаційні та суспільні заходи, можливо суттєво знизити рівень корупційних проявів у правоохоронній системі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алфьоров С.М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ: моногр. Х.: Золота Миля, 2011. 372 с.
2. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2005. 19 с.
3. Гвоздецький В.Д. Корупція як правове явище. *Право та державне управління*. 2011. № 1. С. 123–126.
4. Яцків І.І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: автореф. дис. а канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 18 с.
5. Плахотний А.П., Козирь В.І. Нормативно-правові засади запобігання корупційним проявам у діяльності Національної поліції України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*: Матеріали Регіональної науково-практичної конференції (ДДУВС, 30.06.2022). С. 139-140.
6. Про запобігання корупції. Закон України № 1700-VII від 14.10.2024. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 05.10.2024).
7. Плахотний А.П., Покайчук В.Я. Проблемні питання реалізації антикорупційних заходів в Національній поліції. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 17.11.2020). С. 146–150.
8. Правила етичної поведінки поліцейських. Наказ МВС № 1179 від 09.11.2016 року. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/zapobigannya-i-protidiya-korupciyi/pravila-etichnoyi-rovedinki> (дата звернення 05.10.2024).
9. Трепак В.М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. доктор юридичних наук: 12.00.08; Львівський національний університет імені І. Франка Міністерство освіти і науки України Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національна академія наук України. Львів, 2020. 481 с.
10. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчука. Київ: Москаленко О.М., 2013. 588 с.
11. Березняк В.С. Особливості нормативно-правового забезпечення профілактики корупції в органах поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 1. 2020. С. 112–117.
12. Шатрава С.О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України: адміністративно-правове дослідження: монографія. Харків: Діса плюс, 2016. 439 с.